

Kraków, 16.12.2018 r.

ks. dr hab. Piotr Kroczek, prof. UPJPII
Katedra Norm Ogólnych i Teorii Prawa
Wydział Prawa Kanonicznego
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr s. Marty Muchy CHR
pt.: *Władza rodzicielska a prawo małoletniego
do samodzielnej decyzji o przyjęciu chrztu*
napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Zbigniewa Janczewskiego**

W odpowiedzi na pismo ks. prof. dr. hab. Henryka Stawniaka, Dziekana Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW, które powiadamia o uchwale Rady Wydziału powołującej mnie na recenzenta wskazanej wyżej w tytule recenzji pracy doktorskiej, przesyłam wymaganą przepisami prawa opinię dotyczącą rozprawy kandydatki do stopnia naukowego doktora nauk prawnych w dyscyplinie prawo kanoniczne.

Treść niniejszej recenzji obejmuje poza niniejszym wstępem: 1) charakterystykę pracy: opis, temat, cele, konstrukcja i treść pracy, metodologia, strona redakcyjna, wykorzystanie literatury, 2) uwagi do strony merytorycznej pracy oraz 3) konkluzję.

1. Ogólna charakterystyka pracy

Opis. Przedmiotowa dysertacja ma postać maszynopisu liczącego 248 znormalizowanych stron i składa się ze strony tytułowej, *Spisu treści*, *Wykazu skrótów*, *Wstępu*, trzech rozdziałów, *Zakończenia* i *Bibliografii*, *Aneksu*.

Temat. Temat pracy został jasno określony przez jej tytuł – jest nim prawo małoletniego do chrztu świętego w kontekście władzy rodziców nad małoletnim. Temat ten nie jest wyłącznie akademicki. Zdarza się bowiem coraz częściej w praktyce duszpasterskiej, że – m.in. ze względu na laicyzację społeczeństwa – istnieje zdecydowany rozdźwięk między przekonaniami religijnymi rodziców a przekonaniami małoletniego

dziecka. Temat doktoratu jest więc tematem aktualnym i naukowe zgłębienie tego problemu badawczego odpowiada na faktyczną potrzebę dostosowania regulacji prawnych, liturgicznych i praktyki Kościoła do tej (nowej) sytuacji duszpasterskiej. Należy więc stwierdzić, że temat pracy został bardzo trafnie wybrany. Dodać trzeba koniecznie, że temat podjęty w recenzowanej pracy jest nowością w polskiej literaturze przedmiotu.

Cele. Celem pracy było – jak wskazuje Autorka – „przede wszystkim przedstawienie obiektywnych kryteriów pomagających w konkretnych przypadkach w podjęciu decyzji o wyborze drogi chrześcijańskiego wtajemniczenia odpowiedniej dla małoletnich kandydatów do chrztu” (s. 7). Praca ma więc mieć – w założeniach – także implikacje praktyczne.

Konstrukcja i treść. Treść rozdziałów jest następująca. Pierwszy rozdział pracy dotyczy władzy rodzicielskiej. Autorka przedstawia w nim władzę rodzicielską w regulacjach prawa kanonicznego. Autorka ukazuje najpierw historię kształtowania się tej instytucji. Następnie pokazuje ona ograniczenia tej władzy w prawie, które wynikają z teologicznych przesłanek oraz ukazuje sytuacje specjalne, tj. np. okoliczność niebezpieczeństwa bliskiej śmierci dziecka i sytuację władzy rodzicielskiej w małżeństwach mieszanych.

Rozdział drugi pracy przedstawia rozwój doktryny Kościoła o chrzcie świętym, a dokładnie mówiąc o jego skutkach i warunkach jego ważności ze szczególnym uwzględnieniem intencji kandydata do chrztu. W tym rozdziale pracy został także podjęty temat zdolności intelektualnych i wolitywnych małoletniego, które pozwalają na aplikację w stosunku do niego przepisów regulujących przyjęcie sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego odnoszących się, co do zasady, do dorosłych.

W trzecim rozdziale Autorka zajęła się prawem małoletniego do samodzielnej decyzji odnośnie relacji z Panem Bogiem w kontekście władzy rodziców. W pierwszej części tego rozdziału Autorka omawia tytułowe zagadnienie z punktu widzenia psychologii rozwojowej. Potem zostało przedstawione prawo do uzyskania od Kościoła pomocy w drodze do Boga. Na koniec rozdziału Autorka prezentuje propozycję rozwiązań różnych kontrowersyjnych sytuacji, które pojawiają się w związku z chrztem małoletnich.

Oceniając poprawność struktury rozprawy należy powiedzieć, że proporcje pomiędzy poszczególnymi rozdziałami są harmonijne. Kolejność rozdziałów jako jednostek redakcyjnych niższego niż rozdział rzędu, jest właściwa. Oznacza to, że logicznie otwiera przed czytelnikiem spektrum problemu badawczego i prezentuje rozwiązania.

Praca zawiera Aneks. Jest to mocny punkt pracy. W Aneksie Autorka nie tylko celnie wskazuje luki w obowiązujących przepisach liturgicznych, lecz także proponuje konkretne zmiany w obrzędach chrztu. Niektóre z tych zmian lub modyfikacje przekraczają uprawnienia celebransa chrztu świętego do adaptacji nadane przez kościelnego ustawodawcę, dlatego też pełne ich stosowanie wymagałoby uzyskania zatwierdzenia Konferencji Episkopatu Polski – czego Autorka jest w pełni świadoma. Aneks jest bardzo dobrze napisany. Jest to gotowy materiał, który może być poddany pod osąd Komisji Liturgicznej KEP.

Metodologia pracy. Gdy chodzi o obecność i trafność założeń metodologicznych pracy w tym metod, technik i narzędzi badawczych, to należy powiedzieć, że Autorka poprawnie dobrała te narzędzia badawcze (w szczególności metodę historyczno-prawną czy analizę dogmatyczno-prawną) i umie się nimi posługiwać w odpowiednich kontekstach pracy.

Niestety, za duże niedopatrzenie metodologiczne Autorki należy uznać to, że cytuje teksty kodeksowe (głównie) po polsku, a nie jak być powinno po łacinie lub (dla ułatwienia czytelnikowi) po polsku z przypisem z tekstu oryginalnego. Prawidłowe rozwiązanie jest nie tylko naukowe, lecz dodatkowo byłoby ono wskazane w tego powodu, że cytaty z aktów normatywnych są niekiedy poddawane szczegółowej analizie językowej i wykładni (np. s. 131, s. 142). Z kolei kanony z kodeksu z 1917 r. Autorka podaje tylko w wersji oryginalnej (np. s. 28 przypis 108).

Redakcyjna strona pracy. Oceniając redakcyjną stronę rozprawy, czyli poprawność redakcyjną i językową należy stwierdzić, że Autorka posługuje się wystarczająco biegle językiem kanonistycznym i teologicznym. W tym obszarze można jedynie wytknąć, że dość często używa ona słowa „zapis” zamiast terminu „przepis” – co niestety jest obecnie dość częste wśród adeptów nauk prawnych i kanonicznych.

Podobnym błędem jest używanie terminu znanego z prawa polskiego karnego „niepełnoletni” zamiast „małoletni” (np. s. 57, 58). Ten drugi błąd zapewne bierze się stąd, że Autorka w pełni definiuje kluczowy dla pracy termin „małoletni” (*minor*) dopiero na s. 130 pracy.

Z kolei rozważania dla pracy dotyczące władzy rodzicielskiej w starożytnym Rzymie, Autorka opiera wzorcowo na terminach łacińskich (s. 15).

Rzuca się w oczy brak konsekwencji w używaniu terminu „opiekun” – raz *sensu largo* jako „rodzic” (np. s. 195), a raz *sensu stricto* – „opiekun” (np. s. 199). Praca jest pracą prawniczą, wskazane byłoby więc ujednoczenie i konsekwentne wykorzystanie siatki pojęciowej – najlepiej przy użyciu terminów łacińskich.

W pracy zdarzają się literówki w polskim tekście i łacińskim oraz pewne niekonsekwencje w zapisie bibliograficznym.

Wykorzystanie źródeł i literatury przedmiotu. W rozprawie Autorka bardzo dobrze wykorzystuje źródła i literaturę przedmiotu. Nie kopiuje, lecz z dorobku autorów czerpie to, co jest jej rzeczywiście potrzebne do prowadzenia dyskursu lub popierania swoich argumentów. Na szczególne podkreślenie zasługuje obfitość i różnorodność źródeł wykorzystanych w pracy. Z kolei liczba pozycji literatury przedmiotu jest duża i w pełni wystarczająca. Można mieć pewność, że Autorka jest w pełni zorientowana w temacie.

Dodać trzeba, że w Bibliografii znajdują się pozycje napisane w języku polskim, angielskim, niemieckim, włoskim i po łacinie.

Podział Bibliografii jest prawidłowy.

2. Uwagi odnośnie strony merytorycznej pracy

W tej części chciałbym wskazać dobre strony rozprawy oraz jej główne wady, biorąc pod uwagę stronę merytoryczną recenzji.

Waga merytoryczna rozdziałów jest nieidentyczna. Jest to typowe dla prac doktorskich. Niektóre bowiem fragmenty tylko referują stan badań, a niektóre są (w pełni)

nowatorskie. Na szczególne wyróżnienie zasługuje podrozdział 3.3. *Propozycje rozwiązań kontrowersji pojawiających się w związku z chrztem małoletnich oraz Aneks.*

Do zalet pracy, moim zdaniem, należy zaliczyć to, że Autorka posiada umiejętności poprawnego i przekonującego przedstawienia uzyskanych wyników pracy. Należy powiedzieć, że s. Marta Mucha w sposób zwięzły i już przez to jasny przedstawia swoje rozumowanie. Jest ono czytelne i logiczne.

Należy także zauważyć i docenić to, że Autorka bardzo sprawnie przedstawia i porównuje poglądy przedstawicieli doktryny na różne zagadnienia np. na temat domniemania prawnego nieużywania rozumu przed ukończeniem siódmego roku życia. Szkoda, że Autorka dość rzadko przedstawia swój pogląd (czyni to bardzo jasno np. na s. 140, 144,) na badane kwestie, a ograniczyła się częściej do referowania cudzych poglądów.

Należy pogratulować Autorce to, że swoje teoretyczne rozważania pointuje w praktyczny sposób podając propozycję obrzędów chrztu małoletnich między okresem wczesnego dzieciństwa a wiekiem katechizacyjnym. Słusznie bowiem Autorka zauważa, że obowiązujące księgi liturgiczne obejmują obrzędy, które należy stosować przy inicjacji niemowląt, dzieci w wieku katechizacyjnym oraz dorosłych.

W recenzowanej pracy Autorka w bardzo interesujący sposób przedstawiła (niemal w każdym temacie) ewolucję regulacji prawnej lub poglądu, odwołując się do poprzedniego kodeksu.

Należy koniecznie zauważyć, że choć praca pisana jest z prawa kanonicznego, to autorka bardzo dobrze orientuje się w podstawach biblijnych, teologicznych (Ojców Kościoła i nowszych) norm kanonicznych i umiejętnie przedstawia rozumowanie na gruncie teologii, np. gdy pisze o chrześcijańskim modelu rodziny (od s. 18), czy możliwości zbawienia człowieka w Kościele i poprzez Kościół (od s. 167). Pokazuje to, że Autorka rzeczywiście rozumie prawo kanoniczne i docenia jego podstawy. Nie kieruje się więc nurtem pozytywistycznym w kanonistyce.

Podkreślenia wymaga to, że praca charakteryzuje się także interdyscyplinarnością także w tym sensie, że Autorka wykorzystuje w swoim dyskursie osiągnięcia np. psychologii rozwojowej (np. od s. 146). Jest to cenne. Prawodawca kościelny bowiem,

nie może stanowić przepisów w oderwaniu od osiągnięć nauk (także biologicznych), które opisują rzeczywistość podlegającą kanonicznej regulacji.

Z kolej mankamentem pracy jest to, że nie zawiera ona (poza kilkoma wzmiankami) informacji na temat prawa świeckiego (cywilnego) regulującego kwestię władzy rodzicielskiej. A przecież prawo to ma duże znaczenia dla stosowania prawa kanonicznego. Można było np. zwrócić uwagę na ewentualną odpowiedzialność szafarza sakramentu chrztu świętego za naruszenie dóbr osobistych rodziców w przypadku chrztu dziecka wbrew woli rodziców.

3. Konkluzja

Kończąc recenzję stwierdzam:

1. Zaprezentowana przez s. Martę Mucha rozprawa doktorska stanowi dzieło oryginalnie rozwiązujące problem naukowy. Ta oryginalność polega głównie na nowatorskim, w polskiej literaturze przedmiotu, kompleksowym opracowaniu zagadnienia.
2. Na podstawie recenzowanej pracy można powiedzieć, że s. Marta Mucha wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie prawa kanonicznego i teologii.
3. S. Marta Mucha wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Ma ona wszechstronne przygotowanie metodologiczne.

Sumując, ostatecznym wnioskiem może być zdanie, że praca doktorska s. Marty Muchy zatytułowana *Władza rodzicielska a prawo małoletniego do samodzielnej decyzji o przyjęciu chrztu*, spełnia wymagania, które przed pracami doktorskimi stawia prawo polskie.

Stawiam zatem wniosek do Rady Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW o dopuszczenie s. Marty Muchy do dalszego etapu przewodu doktorskiego.

ks. Piotr KroczeK